

// PIŠU NAM

Književna utopija – pledoaje za arhiv

komentar u HN 2023/30 str. 32
i HN 2023/35 str. 22

U vezi s ponovo pokrenutom diskusijom i komentiranjem dopisov „Naše knjige i knjižnice, biblioteke...“ (HN broj 30. i HN broj 35. o. l.) donajmo komentar Lidije Novak, ki je objavila u Novom glasu pred dvimi ljeti ali ki još svenek valja i očito je ova tema i nadalje jako aktualna, a pred svim je ovo pitanje neriješeno.

Kad je u maju 2021. ljeta preminuo u 93. ljetu života pjesnik Anton Leopold, se je u mediji i reminiscencija naravno spomenula i veličina njegovoga opusa, nekoliko publiciranih knjig odnosno antologijov, već od 2000 pjesam u rukopisni zbirka, a uz to i veliki broj fotografijov, u ki je stravstveni fotograf Leopold jur od 50-ih ljet prošloga stoljeća dokumentirao seoski žitak i svoju okolicu. Smrt ovoga „našega“ pjesnika postavlja (opet, za mene barem) pitanje – a ča sada? Ča će biti s njegovom literarnom ostavšćinom (Nachlass)?

Da bi Anton Leopold bio pisao na nimškom jeziku, ili da bi bio živio u bilo koj drugoj saveznoj zemlji Austrije, a ne u Gradišću, bi se vjerojatno jur kakov literarni arhiv zanimao za njegove autografije (rukopisna djela), tiposkripte (djela pisana pisacim strojem), manuskripte ili korespondencije.

Da bude jasno, zač bi to bilo važno – ne samo za Antona Leopolda, nego za cijelu našu zajednicu – triba objasniti, ča je uopće mišljeno s takovim arhivom odnosno institucijom, i ča su zadaće literarnoga arhiva.

Ostavšćina autora ili autorice nisu samo antologije i teksti, ki su se publicirali u nekom tiskanom izdanju, nego iza toga stoji čuda već. U prvom redu kod arhiva naravno ide za određeno čuvanje materijala, ča je jako važno pred svim kod rukopisnih dokumentov.

Arhiv – osigurati osnovu za filologiju izdanja

Kako i čuda svega drugoga, ča je dandanas za nas po sebi razumljivo, su i arhivi vezani uz dob romantike u prvoj polovici 19. stoljeća konstruiranjem nacionalnih identitetov ili neke nacionalne svisti, iz čega je onda nastao konstrukt i ideologija nacionalnih držav. Prvi arhivi literature su nastali oko 1830. i 1850. ljeta, i su dali određen temelj nacionalnoga identiteta prikupljanjem nacionalne literature. Tako imamo za zahvaliti naprimjer bajke/povidačke braće Grimm točno ovom pokretu, jer su oni išli pokupiti te bajke i povidačke, ke su narodu bile poznate i su je napisali.

Dakle, s izgradnjom države odnosno nacije su potribni i nacionalni arhivi, a kao temelj filologije i književnosti su potribni literarni arhivi ili arhivi književnosti.

Ča skupljaju književni/literarni arhivi?

Ono sve, ča pripada ostavšćini (u smislu „Nachlass“; ako autori:ce predaju svoju ostavšćinu arhivu još dokle su živi, se to obično naziva „Vorlass“ – određeni terminus na hrvatskom nisam našla), se obično redi u tri kategorije:

1. Djela: rukopisi (autografije), tipografije, manuskripte, dnevnikke itd.
2. Korespondencije: pisma, razglednice, dandanas i e-maili
3. Životni dokumenti: fotografije, potvrde, knjige za učenje, kalendar

Dakle, ne ide samo za publicirano i tiskano djelo, nego za sve, ča za tim stoji, jer je to temelj znanstvenoga djela u književnosti, iz čega se onda na primjer izdjelaju študijska, komentirana ili historično-kritična izdanja različnih knjig ili autorov i autorice. I točno to znanstveno djelo, ko je onda javnosti dostupno u obliku izdanja ili edicije i je vrlo važno, da određeno književno djelo i dostane mjesto u kulturalnoj svisti unu-

tar određenoga prostora (u geografskom ili jezičnom smislu).

U Austriji svaka savezna zemlja ima neku vrst arhiva književnosti: u Vorarlbergu Felder-Archiv, u Tirolu Brenner-Archiv, u Solnogradu Residenzarchiv, u Koruškoj Musil-Archiv, u Štajerskoj Franz-Nobel-Institut i Literaturhaus, u Gornjoj Austriji Stifter-Haus, u Dolnjoj Austriji Orden-Museum i Archiv der Zeitgenossen, a u Gradišću: ništ.

Kako se vidi po imeni nekih arhivov, su vezani uz određenoga autora, čija ostavšćina je dost puti bio jednostavno „prvi kamen“ u izgradnji takove institucije.

Da uprav Gradišće, kao savezna zemlja Austrije, u koj živu tri od šest narodnih grup Austrije, nima instituciju, ka skuplja tu većjezičnu književnost ove regije i se znanstveno tim bavi, to bogatstvo čuva i – u najboljem slučaju – približava još većjoj publiku, je velik gubitak i zapravo sramota za Gradišće. A ne samo za Gradišće, nego za cijelu ovu regiju. Pred svim ako gledamo iz perspektive hrvatske narodne grupe, triba razmišljati i u prikgraničnom smislu. A i to ne bi bio novum, jer i Felder-Archiv u Vorarlbergu skuplja iz cijeloga prostora oko Bodensee-a, a i to je prikgranična regija; i Brenner-Archiv skuplja djela autorov i iz Južnoga Tirola (no-ne). I nije sve na nimškom jeziku, jer Musil-Archiv u Koruškoj obuhvaća naravno i literaturu na slovenskom jeziku.

Austrijski arhiv književnosti (Österreichisches Literaturarchiv) osnovan je stoprv 1996. ljeta na inicijativu germanista Wendelina Schmidt-Denglera. Austrijski arhiv književnosti nabavljuje i indeksira imovinu i ostavšćinu austrijskih autorov i autorice, novinar:kov i filozof:kinjov s književno-referentnimi točkami iz 20. stoljeća. Osnova je bila zbirka Austrijske nacionalne knjižnice (Österreichische Nationalbibliothek) 1996. ljeta, a od onda se je aus-

trijski arhiv književnosti razvio u važno mjesto med znanosti i književnim stvaralačtvom. Od 2015. ljeta tomu sliši i Austrijski muzej književnosti.

U idealnom svitu bi se moglo reći, ako jur Gradišće nije u stanju, onda je barem dužnost ili u odgovornosti Austrijskoga arhiva, da skuplja i da se bavi književnošću autohtonih manjin, ili uopće austrijskom literaturom ka nije na nimškom jeziku. Ali nažalost ne živimo u idealnom svitu. U Muzeju književnosti je jedino vidljiv slovenski književnik Florjan Lipuš iz Koruške. I to je to!

Da se opet vratim Antonu Leopoldu i se tim završi kolo: Mogli bi njegovu smrt uzeti kao povod ili motivaciju, da ozbiljno razmišljamo o tom, kako najbolje stvoriti ili izboriti mjesto u kulturalnoj književnoj svisti: ili da lobby-iramo za zanimanje sa strane austrijskoga arhiva, ili da bi se osnovao arhiv, ki se znanstveno bavi većjezičnom i prikgraničnom literaturom ove regije. Na primjer: Arhiv panonske književnosti. Morebit gluši utopično, ali mislim da bi bilo u korist svih nas, i svih onih ki su koč pisali ili čedu se koč pustiti u književne sfere, da ozbiljno razmišljamo o toj utopiji, da morebit koč postane stvarnost.

LIDIJA NOVAK

100 ljet hrvatsko shodišće u Celje

Vikend od 25. do 27. augusta se je svečevalo 100 ljet Hrvatsko shodišće u Celje. Pri ovom jubilarnom shodišću se je uz neke pozitivne aspekte ćutila diboka nezahvalnost današnje Crikve u Gradišću prema prošlim generacijam ki su izgradili ovo shodišće.

1) Desetnik Martin Meršić st. i neki drugi gradišćanski svećeniki su inicirali i organizirali ovo shodišće. Današnji gradišćanski svećeniki nisu igrali nikakovu ili nevažnu ulogu pri organizaciji ovoga jubilarnoga